

קשר

סבא
דכד

וְאֶתְחַנֵּן - נַחֲמוּ

וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ

סְעִיף הַנֶּכֶד

אנחנו וצאצאינו

על ספסלי בית המדרש מתרבים היושבים. הרמוניה של צלילי "הקל קול יעקב" (בראשית כז, כב), מהדהדים ביני עמודי [- בין העמודים] (ברכות ח.י). קולות בס הבוקעים מגרונם של אבות המתמוגגים מנחת, מתמוגגים עם קולות ערבים של פרחי הלומדים. אותיות א' ב' עם התנועות השונות פורחות באוויר הקדוש, יחד עם פסוקי חומש המתבארים מפי התינוקות. לשון המשנה המתגלגלת בפי הנשמה הטהורה מתעלה יחד עם מנגינת הגמרא עתיקת היומין וכמו בוקעת את תקרת גג בית המדרש מפני עוצמת ההתלהבות והחיות דקדושה.

לְבָנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ וְסַמֵּיךָ לֵיהּ (וסמוך לפסוק זה) "יום אָשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב".

ועל בעל השמועה רבי יהושע בן לוי, מצינו עובדא נוראה בירושלמי (שבת ו:):

רבי יהושע בן לוי היה נוהג לשמוע את קריאת הפרשה מפי בן-בנו בכל ערב שבת.

פעם אחת שכח והלך לאחת המרחצאות של טבריא ... נזכר שלא שמע את הפרשה מבן-בנו יצא וחזר... שאלו רבי חייא בר אבא את רבי יהושע בן לוי, מדוע מחמיר בתלמוד תורה אף יותר מבתפילה, שהרי לפני התפילה אסור להיכנס למרחץ, אך אם התחילו אין מפסיקין? דהיינו שאין חובה להפסיק אלא ממשיכים בבית המרחץ, וכאן בנוגע ללימוד תורה עם בן בנו, הפסיק ויצא וחזר הביתה, מדוע?

מציור פלרובה

ענה רבי יהושע בן לוי: "חייא בני, הקלה היא בעיניך דבר זה? שכל השומע פרשה מבן-בנו (אף שרק היה הולך לשמוע את קריאת נכדו בלבד, בכל זאת נחשב כמקיים 'והודעתם לבניך ולבני בניך' כיוון שהיה מתקן טעויותיו, 'יפה מראה') כאילו שמע מהר סיני, ומאי טעמא? שהרי כתוב: "והודעתם לבניך ולבני בניך". "יום אָשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב".

... וְקִנְיָן וְיִאמְרוּ לָךְ (דברים לב, ז)

נלך לאורו של המהר"ל בביאור סוגיא זו (בחינושי אגדות - קידושין, שם) וכך נוכל להציץ מן החרכים, ולהתפעם מרום המעלה הגלומה בלימוד המשותף של הסב עם נכדו, ולהלן תמצית דבריו כהבנתנו:

הענין של השפעה חלה רק כאשר אדם משפיע למקום שאין לו שם קירבה גדולה ונגיעה ממש, ולכן במצב של לימוד האב עם בנו, לא כ"כ שייכת הגדר 'השפעה', שהרי הבן קרוב מאוד לאביו, והבן נחשב 'פְּרָעִיָה דְאֲבוּהָ' (רגלו של אביו - עירובין ע: ועוד).

לעומת זאת, בלימוד עם בן-בנו שם וודאי קיימת 'השפעה'. ומאחר והשפעתה הרוחנית של התורה הקדושה היא ללא גבול, קץ ותכלית. על כן בלימוד כזה מתעוררת ההשפעה מנקודת התחלתה, מזמן נתינת התורה בהר סיני, ונמשכת עד סוף כל הדורות.

וכמו שאומר החכם מכל אדם "כָּל הַנְּחָלִים הֵלְכִים אֶל הַיָּם וגו', אֶל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הֵלְכִים, שָׁם הֵם שׁוֹבִים לְלֶכֶת" (קהלת א, ז). כלומר: ההשפעה של הלימוד עם בן בנו, שְׁבָה לְמִקּוֹר ההשפעה - מתן תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני, וכך מתחברת גם לזרימת ההשפעה האדירה של

"וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" (דברים יא, יט). הלימוד המשותף של האב עם ילדו, מחזה משובב לב של "מורֶשֶׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב" (דברים לג, ז) החוויה היהודית המרוממת, הלימוד הנעלה והמובחר!

והנה האב הלומד עם בנו מקיים בזה מצוות עשה מן התורה, והחייב ללמוד תורה עם הילד מוטל בראש ובראשונה על האב. וכפי שנפסק בשולחן ערוך (יורה-דעה סימן רמה, סעיף א): **מצוות עשה על האיש ללמד את בנו תורה.**

נעיין כעת בדבריו של רבי אליעזר פאפו זי"ע - בספרו 'פלא יועץ' (ערך 'תורה'):

לעולם כשילמד אצל מלמדי תינוקות, הלימוד של בית הוא עיקר (!). ובכל יום ובכל לילה ובכל שבת ובכל עת שהוא פנוי, ילמד עם התינוק כפי כוחו. ואם לאו בר-הכי, שכבר גדל הילד בתורה ואינו יכול ללמוד עמו, או שאין לו פנאי ללמוד עמו, או שאינו בביתו, יתן כסף לאיזה תלמיד חכם שילמד עמו בשעות מזומנות, או 'תַּחְנוּנִים יְדָבֵר' לפני איזה ת"ח שילמד עמו.

"וְרָאָה בְּנִים לְבָנֵיךָ" (תהלים קכח, ח)

ולא רק על האב ללמוד עם הבן, גם על הסב מצוה ללמוד עם נכדו, כמובא ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א', הלכה ב') וזו לשונו:

כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך" (ואתחנן ד, ט).

ומקורו קודש בדברי חז"ל הקדושים בתלמוד בבלי (קידושין ל:): ואבי-אביו מי מִיֵּחִיב (האם חייב הוא)? והתניא (והרי למדנו בברייתא) 'וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם' (דברים יא, יט), ולא בני-בניכם? ומה אני מקיים "והודעתם לבניך ולבני בניך" (ואתחנן ד, ט)? לומר לך שכל המלמד את [בן] (גירסת המהר"ל) בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו לימדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות.

אמר רבי יהושע בן לוי: כל המלמד את בן-בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני שנאמר "והודעתם

עצומה כלפי המחזה, ותהה בקול "מהיכן נובע ההבדל התהומי ביני לבינך ובין זרעי ובין זרעך" שהלא בני היחיד לא רק שאיננו מכבדני ב'קום ועשה' אלא גם מתנהג כלפיי בגסות ובבוטות", ה' ישמרנו.

"שמע נא" ענהו רבי יעקב, "הרי שהנכם טוענים שמוצא האדם מן הקוף ... (עפ"ס), ודעה זו הטמעתם בלב צאצאכם, אם כן, מובן מדוע התייחסותו של הבן כלפי אביו היא כְּשֶׁל היחס של בן אדם כלפי דמות היותר קרוב ממנו אל הקוף... ומכאן היחס הלא מכובד של הבן אל אביו. ואילו אנו, להבדיל, יודעים ומאמינים שאדם הראשון היה יציר-כפיו של בורא העולם, וע"כ המבט שלנו כלפי האב הוא – דור הסמוך יותר למי שנברא בידי היוצר ב"ה, וככזה הוא זך יותר, ויותר אֶלְקִי; ומכאן הכבוד וההערכה של בנינו להוריהם.

זהו א"כ המבט היהודי לגבי דור המבוגר יותר, דורות ההורים והסבים, שהם גם קרובים יותר לדור דעה, דור קבלת התורה בהר סיני, עד לאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב.

יהי רצון מלפני המביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה', שנזכה שבני הבנים יידעו להעריך את הקשר עם הסבים, ושהסבים מצדם ישכילו לטפח קשר טוב ובריא עם נכדיהם. ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ושיתקיימו בנו נבואות הנחמה: "... עַד יִשְׁבּוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מִרְבַּץ זְמִים" (זכריה ח, ד), "וְהָיָה אַחֲרַי כֹּן אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְאוּ בְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְגו' בְּחֻרְיָכֶם חֲזִינוֹת יְרָאוּ" (יואל ג, א) במהרה בימינו, אמן.

התורה הק', שהולכת וממשיכה עד שגם - 'מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות'.

ומפטיר המהר"ל:

"ואלו דברים עוד יותר עמוקים, ודי בזה להבין דברי חכמים".

נבהיר שבוודאי החיוב ההלכתי הבסיסי הוא הלימוד של האב עם בנו, ורק באופן שלימוד זה לא מתקיים מכל סיבה, אזי מוטל החיוב על אבי האב. אולם מהמעשה שחזינו כאן מה'ירושלמי' על התמסרותו העצומה של רבי יהושע בן לוי לטובת לימוד קדוש זה, ועל הדרש מסמיכות הפסוקים, וביותר ממה שראינו בדברי המהר"ל על ההשפעה העצומה שנובעת במיוחד מהלימוד עם בן-בנו. א"כ יכולים אנו להסיק שלבטח יש ענין גדול ונעלה, שמתקיים דווקא בלימודו של הסב עם בן בנו.

וכפי המסופר בשם רבינו ה'הפץ חיים' ז"ע, שביום שנכדו החל ללמוד אותיות היה שותה 'לחיים', ואף היה הוא עצמו זצ"ל מתחיל ללמדו את אותיות הקודש א' ב'.

'דור לדור יִשְׁבַח'

וכבר נודע המעשה בדבר הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל שבמהלך טיסה בליווי בנו שיבל"ח רבי שמואל שליט"א ישב לצדם יהודי שבאורח חייו היה רחוק מקיום מצוות. הלה שימש כפרופסור בכיר באחת האוניברסיטאות בארץ. אותו 'מלומד' כשראה את בנו של הגאון הגדול כיצד הוא יוצא מגדרו לכבד את אביו, משמשו ודואג לו לכל צרכיו, מאכילו ומשקהו וכו', לא עצר ברוחו והביע בפני הרב התפעלות

'נצדקתו לבני בנים'. טיפים של קשר

עולמות | סביב לָסב

- א. ההשפעה של הסב על הנכד, עוצמתית! לעתים יותר מאשר של ההורים עצמם, וזאת כתוצאה מהעובדה שבד"כ אין הילד מתגורר בקביעות בביתו, ואין תחושה של מחוייבות הדדית.
- ב. מזהים. הסבים יכולים להקנות לנכדיהם ערכים רוחניים, מידות טובות, אינטליגנציה רגשית וכישורי חיים. המסרים שמועברים דרך - דוגמא אישית, שיתוף הנכד ברגשות שלנו ובאמצעות סיפורי הילדות שלנו הם היעילים ביותר.
- ג. באם נכבד וננייקר לעיני הנכדים את הוריהם-ילדינו, ירוויחו מכך כל הצדדים.
- ד. יש להשתדל שלא לחנך בניגוד לדעת ההורים. נְכַבֵּד הורים שמציבים גבול מסויים, או להיפך.
- ה. במידה ואנו סוברים שההורים שוגים, עדיף לשוחח עמם בענין, שלא בנוכחות הילדים, כדי שלא לגרום להם לבלבול.
- ו. עומדת לנו הביקורת על קצה הלשון? אין צורך להרבות ב'להעיר' לנכדים (ולא רק להם)... טוב נעשה אם במקום זה 'נאיר'! כמו כן, באם נשכיל ליצור פינה חמה בביתנו עבורם הדבר ייטיב עמם מאוד.
- ז. שמתם לב למשהו לא תקין אצל נכד בוגר? לעתים אתם תהיו הראשונים 'לעלות' על הקושי, עוד לפני ההורים, הפנו בזירות המתבקשת את תשומת לבם של ההורים.
- ח. אל תשפטו את נכדיכם או את התנהלות ילדיכם כלפי ילדיהם, לעתים אין לנו את הידע מה באמת מתרחש שם.
- ט. סבים צעירים. פרצה מריבה בין הילדים בבית לבין אחייניהם-נכדינו? מכמה סיבות זהו מצב מורכב ומאתגר, נפעל בתבונה וברגישות, רק לא מה'בטן'.
- י. והיה זרעי זרעי...יש ביקורת? נודע לנו על קושי מסויים? ההתערבות שלנו לא נדרשת כרגע? נתפלל עליהם, אין כמו תפילותיהם של הסבא והסבתא, להועיל לבני בניהם.

גליון זה מוקדש בהלל ובהודיה להשי"ת לרגל הולדת הנכד נ"ו בן לבני ר' בן ציון נחמן זוג' שיחיו

זיכו אביו ואמו להכניסו בבריתו של אברהם אביו עליו השלום בעתו ובזמנו, 'זה הקטן גדול יהיה' וייכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

- ✓ להזמנת תכנית מרתקת לבני הישיבות - מיוחד לבני הזמנים - בנושא 'הצלחה בחברה' - פעילות, דיונים מלהיבים, מצגת
- ✓ להזמנת הסדנא הנודעת לילדים המקנה כלים למידות טובות, הצלחה בחברה ולכישורי חיים
- ✓ להצטרפות לקבלת מסרים בחינוך ובהעצמה אישית
- ✓ להערות והארות

הרב דוד רוזנברג | מכון 'עולמות' - הכשרת צאצאינו לחיים | 0527624095 | gilyon.olamot@gmail.com